

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Рев 8414/2021
13.07.2023. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Бранислава Босиљковића, председника већа, Бранке Дражић и Драгане Бољевић, чланова већа, у парници тужиље АА из ..., коју заступа Новица Здравковић адвокат из ..., против туженог Града Враћа, кога заступа Градско јавно правобранилаштво у Враћу, ради исплате накнаде, одлучујући о ревизији тужиље изјављеној против пресуде Апелационог суда у Нишу Гж 2359/21 од 06.10.2021. године, на седници одржаној 13.07.2023. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈА СЕ као неоснована ревизија тужиље изјављена против пресуде Апелационог суда у Нишу Гж 2359/21 од 06.10.2021. године.

Одбија се захтев тужиље за накнаду трошкова ревизијског поступка.

Образложење

Пресудом Апелационог суда у Нишу Гж 2359/21 од 06.10.2021. године одбијена је жалба тужиље и потврђена пресуда Вишег суда у Враћу П 31/20 од 10.06.2021. године, исправљена решењем истог суда П 31/20 од 23.07.2021. године, којом је одбијен тужбени захтев за исплату накнаде од 29.975.000,00 динара са законском затезном каматом од 05.10.2017. године до исплате за фактички експроприсану непокретност „...“ у површини од 5.500 m² на месту званом „...“ у ... према решењу ГНО број ... од 16.09.1948. године, која се простире од јужног улаза ... школе у Враћу са северне стране до Градског базена са јужне стране и од пешачке стазе западно до градске реке источно, која представља део к.п. .../... по новом премеру из листа непокретности ... к.о. ..., тј. део к.п. .../... и .../... по старом премеру (став први изреке) и обавезана тужиља да накнади туженом трошкове поступка од 2.400.000,00 динара (став други изреке).

Против правноснажне другостепене пресуде тужиља је благовремено изјавила ревизију због битних повреда одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Тужени је поднео одговор на ревизију.

Испитујући побијану пресуду, на основу члана 408. Закона о парничном поступку (“Службени гласник РС“, бр. 72/11, 49/13-УС, 74/13-УС, 55/14, 87/18, 18/20, 10/23; у даљем тексту: ЗПП), Врховни суд је нашао да је ревизија тужиље неоснована.

У спроведеном поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП на коју овај суд пази по службеној дужности. Пред другостепеним судом није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 1. у вези с чланом 398. став 2. ЗПП на коју ревизија указује, јер је другостепени суд расправио сва питања на које му је овај суд указао решењем Рев 5532/2018 од 22.10.2019. године, донетим у ранијој фази овог поступка који је покренут предлогом садашње тужиље од 31.03.2004. године ради одређивања накнаде за експроприсане непокретности који је, правноснажним решењем Општинског суда у Врању Р 184/04 од 01.09.2005. године, одбачен у вези са решењем о експропријацији 21655 од 08.10.1949. године, а настављен у вези са решењем ... од 16.09.1948. године, да би затим био обустављен решењем истог суда Р 184/04 од 09.07.2009. године, од кад се овај поступак спроводи по правилима парничног поступка.

Према утврђеном чињеничном стању, на предметном земљишту које је у јавној књизи уписано као државна својина Републике Србије са правом коришћења туженог, ранији власник је била тужиљина баба по оцу ББ (преминула 1947), која је завештала то земљиште, између осталог, судским тестаментом Р 947/46 од 31.08.1946. године својој снаји, тужиљиној мајци ВВ (преминула 2001). По тужби тужиљиног оца ГГ (преминуо 1951) ради редукације тестаamenta због повреде нужног дела, пред Среским судом у Врању тужиљини родитељи су закључили судско поравнање Г 469/48 од 15.09.1948. године којим је тужиљин отац признао право својине тужиљиној мајци на једној од завештаних парцела - „башча на месту зв. ... у атару вароши Врања, величине око 4 шиника“ (1 шиник = 1 декар = 1.000 m²), с тим што је та парцела у поравнању описана као: „башта „...“ у атару ГНО Врање која мери и граничи: источно од реке 30 m, западно од службеног пута 30 m, северно од ДД зв. ДД1 150 m и јужно до ЂЂ 150 m“.

У Врању је у периоду од 1948/1950 вршена експропријација непокретних имања на јужној страни града на месту „...“ у корист државе за потребе Градске народне економије, током које је Градски народни одбор (ГНО) Врање доносио више решења о експропријацији истих, непокретности у складу са упутствима из прописа који су сукцесивно доношени у том периоду ради правилног спровођења поступка експропријације и накнаде за експроприсане непокретности, у смислу Основног закона о експропријацији („Службени лист ФНРЈ“, број 28/1947). Тако је поступано и у вези са непокретним имањем тужиљиних родитеља, које се на том месту састојало од два потеса земљишта, с тим што тужиљина мајка, која није била уписана као књижни власник своје парцеле, није била означена као учесник експропријације. Најпре је „непокретна имовина у атару града Врања на месту ...“ у површини од 5.221,80 m² која се водила на тужиљиног оца (заједно са имовином још 16 власника на истом месту у свеукупној површини од 81.771.3 m²) делимично експроприсана за потребе једногодишњег закупа, одлуком број 1544 од 24.01.1948. године, да би затим било донето предметно решење број ... од 16.09.1948. године којим се „експроприше у корист Државе ФНРЈ непокретна имовина у величини од 5,5 декара, и то њива сопственика ГГ у атару ... (...)“, с тим што ово решење о потпуној експропријацији није, у складу са законом добило потврду Владе, нити је у њему представљен опис позиције и имена сопственика са којим се граничи предметно земљиште, при чему у архивским фондовима нема података да је на основу овог решења спроведена експропријација.

Након истека једногодишњег закупа по решењу о делимичној експропријацији број 1544 од 24.01.1948. године, донето је решење о (потпуној) експропријацији број

1645 од 25.01.1949. године, којим се „експроприше у корист државе, а за потребе градске економије непокретна имовина која се налази у комплексу поред самог града а на његовој јужној страни“ од седамдесетак сопственика, између осталог и од тужиљиног оца ГГ у површини од 17.070 m², са образложењем да: „у 1948. години Одбор је својом Одлуком број 1544 од 24.01.1948. извршио експропријацију извесних сопственика у величини од 8-10 хектара и то под једногодишњим закупом на истом месту које је и предмет ове експропријације. Но услед наглог развитка општих прилика у граду и прилика у погледу исхране становништва, осећа се потреба да се прошлогодишња економија знатно прошири и установи као стална“, због чега: „Овим решењем замењује се решење (одлука) број 1544“. Октобра исте године, решењем број 21655 од 08.10.1949. године, експроприсана је „непокретна обрадива имовина која се налази испод Дуванске станице на јужној страни Врања у једном комплексу у корист ФНРЈ а за потребе Економије Народног одбора града“ од осамдесетак сопственика чија су имена приказана у три различита списка, зависно од породичних, друштвених и имовинских прилика, при чему од тужиљиног оца (списак у тачки 1 под редним бр. 8. и 32) у површинама од 11.785 m² и 5.285 m² (укупно 17.070 m²). Ово решење је, након поновног разматрања питања градске економије, измењено решењем број 23287 од 01.11.1949. године (у погледу првог списка) тако што је наведен списак сопственика (средњег или слабог имовног стања, који се баве земљорадњом) којима ће се као накнада за експропријацију дати друго земљиште у замену (у односу на тужиљиног оца није било измене).

Поступак у вези са експропријацијом наведеног комплекса земљишта, с обзиром на уочене грешке у погледу означања имена сопственика или површина експроприсаног земљишта и новодонета упутства, настављен је и након тога, у време кад су на терену обрадом земљишта већ биле уништене све међе и кад је формиран један нови интерни пут Градске народне економије између Градске реке и постојећег јавног пута. Коначно, засебним решењем бр. 25889/2 и 25885/7 од 13.03.1950. године од тужиљиног оца се: „експропришу у корист државе а за потребе Градске народне економије у Врању непокретности, две њиве које се налазе у атару града Врања а границе: Парцела 1: површине 7.445 m² омеђена: са истока путем, са запада до имања ЕЕ, са севера до имања ЖЖ (...), са југа до имања 33“ (јужно од садашње зграде обданишта „...“ између путева чији положај одговара катастарском плану из 1950/54) и: „Парцела 2: површине 5.285 m² омеђена: са истока путем, са запада путем, са севера до имања ИИ, са југа до имања ЂЂ“ (јужно од садашње зграде ... школе између пута и реке са истока чији положај одговара катастарском плану из 1950/54), а за коју је одређена накнада од 15.735,00 динара у обвезницама.

На основу овако утврђеног чињеничног стања, прихвативши налаз и мишљење Грађевинског факултета у Београду од 05.03.2021. године, нижестепени судови су идентификовали непокретност – њиву од 5,50 декара сопственика ГГ за коју је у предметном решењу број ... од 16.09.1948. године наведено да се експроприше, као парцелу у површини од 5.285 m² која се према стању у тренутку експропријације граничи са истока реком (парцелом водног земљишта градске реке), са запада путем (парцелом јавног пута), са севера парцелом ИИ (површине 2970 m²) и са југа парцелом ЂЂ (површине 3455 m²). Ради се о једној те истој непокретности која је у донетим документима о експропријацији описивана као: „непокретна имовина у атару града Врања на месту „...“ сопственика ГГ у површини од 5.221 m²“ (одлука број 1544 од 24.01.1948. године), „експроприсана непокретна имовина“ сопственика ГГ „која се налази у комплексу поред самог града а на његовој јужној страни“ у површини од 17.070 m² (решење број 1645 од 25.01.1949. године из чијег је образложења несумњиво

да је та непокретност обухваћена укупном површином експроприсаних непокретности тужиљиног оца), „непокретна обрадива имовина која се налази испод Дуванске станице на јужној страни Враћа у једном комплексу у корист ФНРЈ а за потребе Економије Народног одбора града од следећих сопственика...“ „... 32. ГГ, бившег трговца а сада служб. од 5.285 m²“ (решење број 21655 од 08.10.1949. године) која, са имовином ГГ под редним бројем 8. у површини од 11.785 m² у истом решењу, има укупну површину од 17.070 m² (при чему су у том решењу, почев од редног броја 32. па до краја тачке 1, налазе имена свих 17 сопственика из одлуке 1544), односно као „Парцела 2: површине 5.285 m² омеђена: са истока путем, са запада путем, са севера до имања ИИ, са југа до имања ЂЂ“ која је коначно експроприсана решењем број 25889/2 и 25885/7 од 13.03.1950. године (заједно са парцелом број 1 површине 7.445 m²). Према катастарском премеру од 1950, који је ступио на снагу 1954. године, експроприсана непокретност површине 5.285 m² се налази источно од парцеле пута број ... претежним делом на к.п. .../... и мањим делом на к.п. .../... која је уз парцелу градске реке, а према катастарском премеру важећег катастра непокретности из децембра 2020 године, источно делом к.п. .../..., а западно делом к.п. .../... и ... обухватајући највећим делом део школског дворишта јужно од зграде ... школе.

Идентификовано је и остало експроприсано земљиште тужиљиног оца, које је у решењу број 1645 од 24.01.1949. године обухваћено површином експроприсаног земљишта од 17.070 m², а у решењу број 21655 од 08.10.1949. године (под редним бројем 8) означено површином од 11.285 m², док је у решењу број 25883/2 и 25885/7 од 13.03.1950. године коначно означено као парцела I сопственика ГГ са тачном површином од 7.445 m². Према катастарском премеру од 1950/1954. године оно се налази источно од парцеле пута број ..., на делу к.п. ..., ..., ... и ... и граничи се са западна парцелом ..., док се према катастарском премеру важећег катастра непокретности из децембра 2020. године налази источно већим делом на к.п. .../... (парцела Спортског центра), а западно мањим делом на к.п. ... (јужни део парцеле комплекса Дуванске индустрије Враће), обухватајући део простора северно од Булевара АВНОЈ-а и јужно од Спортских терена.

С обзиром на изложено, имајући у виду одредбе Основног закона о експропријацији, као и одредбе Упутства за спровођење Основног закона о експропријацији од 06.10.1948. године, Упутства о поступку експропријационих комисија при процењивању и утврђивању накнаде за експроприсану имовину од 25.02.1950. године и Уребе о издавању обвезница за накнаду експроприсане имовине од 16.03.1950. године, које су омогућавале провођење експропријације на основу новодонетог решења, нижестепени судови су закључили да предметна непокретност није фактички одузета од власника, већ да је експроприсана у правноваљаном поступку правноснажним решењем број 25883/2 и 25885/7 од 13.03.1950. године које садржи све елементе прописане чланом 29. Основног закона о експропријацији (податке о кориснику експропријације, тачно одређивање предмета експропријације, тачан износ накнаде и начин на који ће она бити дата – у обвезицама). С обзиром на изложено, првостепени суд је тужбени захтев за накнаду експроприсане непокретности, заснован на налазу и мишљењу вештака грађевинске струке Стојана Крмпоте, према коме је тржишна вредност предметног грађевинског земљишта 5.450,00 динара/m² и постављен у износу од 29.975.000,00 динара, одбио као неоснован. Другостепени суд је одбио жалбу тужиље, прихвативши правно становиште првостепеног суда примењено на правилно и потпуно утврђено чињенично стање и потврдио првостепену пресуду.

Неосновано се ревизијом тужиље оспорава донета правноснажна пресуда.

Основни закон о експропријацији („Службени лист ФНРЈ“, број 28/1947) омогућавао је експропријацију непокретне имовине и права на њој кад то тражи општи интерес извођења корисних радова за сврхе друштвено-економског и културног подизања и развоја народа (члан 1), при чему су се акти о експропријацији које доносе срески, градски и обласни извршни одбори, као и Главни извршни одбор, подносили на потврду влади народне републике (члан 6). Експропријација је могла бити потпуна, када се имовина односно право на њој одузима од њеног сопственика односно имаоца или делимична, када се на имовини другога установљава службеност или закуп (члан 7) и за њу се давала накнада у висини просечне прометне вредности, коју експроприсана имовина има на дан процене (члан 11. став 1), која се могла састојати, када се даје за имовину експроприсану у корист државе, у новцу, у државним обвезницама и у давању друге непокретности у замену за експроприсану, при чему се накнада у новцу и у непокретности одређивала ако је експроприсана имовина представљала једини или најважнији извор за издржавање сопственика, његове уже породице и лица које је сопственик дужан издржавати (члан 15). Одредбом члана 16. било је прописано да ће Влада ФНРЈ прописати уредбом ближе одредбе о издавању државних обвезница за накнаду експроприсане имовине, о употреби у промету, каматама, начину и року амортизације ових обвезница. Решење о експропријацији доносило се посебно за сваког корисника, и садржавало је нарочито: податке о кориснику експропријације, тачно одређивање предмета експропријације, тачан износ накнаде и начин на који ће она бити дата (члан 29), против њега се могла изјавити жалба надлежном окружном суду у року од осам дана по пријему решења; решење окружног суда било је коначно (члан 30), а одмах по правноснажности решења комисија је издавала налог државном органу за чије је потребе експропријација била извршена да поступи према том решењу у погледу накнаде ранијем сопственику експроприсане имовине (члан 32).

Ради спровођења Основног закона о експропријацији сукцесивно је донето, на основу члана 38. закона, више подзаконских аката. Упутством за спровођење Основног закона о експропријацији („Службени лист ФНРЈ“, број 85 од 06.10.1948. године) биле су конкретизоване и појашњене законске одредбе, између осталих и она из члана 15. став 2. да ће се, кад се експропријација врши у корист државе, накнада у новцу или у непокретностима одредити само у случају ако је експроприсана имовина представљала једини или најважнији извор за издржавање сопственика, његове уже породице и лица које је сопственик дужан да издржава, уз упутства како се ово питање оцењује (VIII), као и да ће експропријациона комисија, кад нађе да треба дати накнаду у државним обвезницама, утврдити висину накнаде и одредити да се накнада да у државним обвезницама без обзира што није донета уредба Владе ФНРЈ у смислу члана 16 закона (X). Упутством XVII било је прописано да се може провести јединствен поступак у случају кад су актом о експропријацији обухваћене непокретности које припадају већем броју сопственика, али да је експропријациона комисија дужна да донесе решење о експропријацији посебно за сваког сопственика. Кад државни орган у чију је корист дозвољена експропријација одустане од ње пре или у току поступка експропријације (било зато што је престала потреба због које је дозвољена експропријација, било из којих других разлога), одлуку о повлачењу акта о експропријацији донеће онај државни орган који је својевремено издао акт о експропријацији, а експропријациона комисија утврђујући ово прекинуће даљи рад. Ово међутим не спречава да се поново по истој ствари проведе експропријација на основу новог акта о експропријацији (IV).

Упутство о поступку експропријационих комисија при процењивању и утврђивању накнаде за експроприсану имовину („Службени лист“, број 14 од 25.02.1950. године) донето је у циљу обезбеђења правилне примене Основног закона о експропријацији, а нарочито у циљу правилног решења питања процене и утврђивања накнаде за експроприсану имовину у смислу основног законског начела према коме власницима експроприсане имовине треба дати такав облик накнаде који би их обештетити. С тим у вези детаљно су разрађене ситуације од којих зависи облик накнаде. Тако је за накнаду у обвезницима (делимичну или потпуну) прописано да ће се дати уколико се ради о власницима којима је експроприсана делимично или потпуно имовина, али њихово издржавање не долази у питање, или се ради о лицима која имају још имовине довољне за живот (I B). Дата су и детаљна упутства у вези са процењивањем експроприсане имовине и утврђивање накнаде по врстама, културама и мерама експроприсане имовине и начином исплате, уз констатацију да спровођење у живот овог упутства захтева корениту промену у раду експропријационих комисија, које не би смеле да преузму функцију судских органа који би само на основу поднетих предлога решавали о висини и облику накнаде, већ су дужне као оперативни органи да саме прикупљају све потребне елементе за доношење решења у смислу овог упутства.

Уредбом о издавању обвезница за накнаду експроприсане имовине од 16.03.1950. године („Службени лист ФНРЈ“, број 20 од 18.03.1950. године) уређено је издавање државних обвезница за измирење државних обавеза насталих по Основном закону о експропријацији.

Имајући у виду одредбе цитираних прописа и чињеницу да је поступак експропријације и поступања експропријационих комисија током година бивао појашњаван, допуњаван и унапређиван у доследан и кохерентан систем, правилно су нижестепени судови закључили, супротно наводима ревизије, да су тужилини правни претходници имали две непокретности на потесу земљишта које је од њих и више десетина других власника експроприсано у корист државе а за потребе Градске народне економије у Врању, да је с тим у вези поступак експропријације провођен у периоду од 1948. до 1950. године, да је током тог поступка доношено, једно за другим, више решења о експропријацији (иако претходна нису бивала повучена) исте непокретне имовине која је била у својини већег броја власника, да предметно решење број ... од 16.09.1948. године о експропријацији њиве у атару ... (...) у површини од 5,5 декара (5.500 m²) не само да није добило потврду Владе, већ није садржавало ни опис позиције, мера и граница, ни бројеве суседних парцела или њихов опис и имена њихових сопственика, што значи да није било извршиво; такође да су за обе непокретности тужилиних правних претходника (укључив ону из решења број ... од 16.09.1948. године), као и за непокретности више десетина других власника, доношена заједничка решења о експропријацији, једно за другим, и то најпре решење број 1645 од 25.01.1949. године (у коме је експроприсана непокретност тужилиног оца означена само површином од 17.070 m²), а затим решење број 21655 од 08.10.1949. године (измењено решењем број 23287 од 01.11.1949. године) којим су власници експроприсане непокретне имовине „сортирани“ у више група, а две непокретности тужилиног оца засебно наведене под различитим редним бројевима и означене површинама (редним бројем 8 у површини од 11.785 m² и 32 у површини од 5.285 m², укупно 17.070 m²). Коначно, засебним решењем број 25889/2 и 25885/7 од 13.03.1950. године, које је у свему донето у складу са прописима и садржи и детаљан опис предмета експропријације подобан за идентификацију (позиција у односу на суседне парцеле и њихове власнике и тачне површине) експроприсане су две парцеле

тужиљиног оца од 5.285 m² и 7.445 m² и одређен је облик накнаде (у државним обвезницама) и тачан износ накнаде за њих.

Нису тачни наводи ревизије да нижестепени судови нису поступили по налогу из решења овог суда Рев 5532/2018 од 21.10.2019. године, раније донетог у овом поступку. Напротив, на основу предложених и изведених доказа и вештачења које је извршио Грађевински факултет у Београду, идентификоване су једине две непокретности тужиљиних правних претходника (положаји, границе и мере) које су постојале на месту на коме је вршена експропријација ширег земљишног потеса у периоду од 1948/1950 за потребе градске економије и утврђено да оне нису фактички одузете (експроприсане) већ да су биле експроприсане и да је за њих дата накнада у државним обвезницама.

Сукцесивно доношење подзаконских прописа у вези са експропријацијом, као и решења о експропријацији истих непокретности из чијих образложења произлази да је експропријациона комисија, у условима тада расположивих техничких ресурса и уништених међних белега, решавала ситуацију на терену исправљајући „у ходу“ пропусте и грешке чињене приликом експропријације, укључив и означавање погрешних (мањих или већих) површина експроприсаног земљишта, чине неоснованим наводе ревидента о наводном „нестанку“ парцеле од 5,5 декара (5.500 m²), односно 4.340 m² и о њеном фактичком одузимању од тужиљиних правних претходника током спровођења експропријације, које наводе је иначе (о томе да ли је имовине била експроприсана и одузета без накнаде или фактички одузета, као и о тачној површини наводно фактички одузете непокретности) тужила мењала више пута током поступка.

Није од утицаја ни навод да је решењем од 16.09.1948. године, које је наводно остало на снази јер није стављано ван снаге касније доношеним решењима о експропријацији иако је такво поступање било прописано, у ствари експроприсана друга имовина а не она означена у решењу од 13.03.1950. године. Одлука о повлачењу акта о експропријацији доносила се у случају када би државни орган у чију је корист дозвољена експропријација одустао од експропријације, што се у конкретном случају није десило, због чега рад експропријационе комисије и није престајао све док експропријација није завршена у потпуности 1950. године. Осим тога, решење од 16.09.1948. године није добило потврду Владе која је законом била прописана као неопходан услов за експропријацију, те се није ни сматрало донетим и постојећим у правном промету, због чега није било ни потребе ни могућности да као такво буде стављено ван правне снаге.

Супротно наводима ревизије, идентификација непокретности из тог решења је извршена с обзиром на све достављене и изведене доказе, узимајући у обзир како судски тестамент ББ од 31.08.1946. године у корист тужиљине мајке и његово оспоравање од стране тужиљиног оца у поступку у коме су тужиљини родитељи постигли поравнање од 15.09.1948. године, тако и промене на терену до којих је током времена дошло пословањем народне економије и формирањем интерног пута на том земљишту уз реку, тако да је у моменту доношења решења од 13.03.1950. године, којим је окончана експропријација непокретности тужиљиних претходника, њена источна граница била пут а не река.

Будући да преосталим наводима ревизије тужила ревидент понавља разлоге које је другостепени суд већ детаљно размотрио и оценио неоснованим, нема потребе за тим да их и Врховни суд детаљно образлаже.

С обзиром на изложено, одлучено је као у изреци, применом члана 414. и 165. став 1. у вези с чланом 153. став 1. Закона о парничном поступку.

**Председник већа – судија
Бранислав Босиљковић с.р.**

**За тачност отправка
Заменик управитеља писарнице
Миланка Ранковић**